

WORLD PHARMACEUTICAL MARKET: CURRENT STATE, REGIONAL FEATURES AND TRENDS

Liudmyla PINCHUK

*Institute of Geography, National Academy of Science of Ukraine, Kyiv
PinchukLV@i.ua*

Abstract: The article analyzes current status of the world pharmaceutical market, an important sector of the global economy showing progressive trends. It has been found that the main features of modern pharmaceutical market are comprised by high growth dynamics of the market, changes in the commodity structure, regional differentiation and transformation. Moreover, attention is paid to the importance of the pharmaceutical transnational corporations and their effect on the global pharmaceutical market.

Key words: pharmaceutical market, pharmaceutical industry, Big Pharma, emerging markets, pharmaceutical companies, generics.

UDC: 911.3

СВІТОВИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ РИНОК: СУЧАСНИЙ СТАН, РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Людмила ПІНЧУК

*Інститут географії Національної академії наук України, Київ
PinchukLV@i.ua*

Анотація: У статті проаналізовано стан світового фармацевтичного ринку, який є важливим сектором світової економіки й демонструє прогресивні тенденції розвитку. Визначено його сучасні головні особливості, які полягають у високій динаміці росту обсягу ринку, зміні товарної структури, регіональній диференціації і трансформації. Висвітлено роль фармацевтичних ТНК та їх вплив на світовий фармацевтичний ринок.

Ключові слова: фармацевтичний ринок, фармацевтична промисловість, Велика фарма, «ринки, що розвиваються», фармацевтичні компанії, ліки-генерики.

УДК: 911.3

Вступ. Постановка проблеми. Світова фармацевтична промисловість наразі є однією з найбільш прибуткових і динамічних. Особливе місце в ній посідає фармацевтичний ринок, який є важливим сектором економіки кожної країни і є одним із вагомих глобальних двигунів економічного зростання. Йому притаманна висока технологічність і наукоємність, а це в свою чергу впливає на розвиток різних галузей господарського комплексу країни (хімічної, машинобудування, сільського господарства), науку тощо. Крім того, рівень розвитку фармацевтичного ринку слугує одним із критеріїв соціально-економічного розвитку країни, адже крім сприяння економічному зростанню економіки країни, варто наголосити й на соціальній складовій фармацевтичного ринку, позаяк розвинений фармацевтичний ринок впливає на поліпшення окремих показників якості життя населення.

В процесі глобалізації світовий фармацевтичний ринок зазнає регіональних змін та трансформацію товарної структури, що, безумовно, має значний вплив на світове господарство, науку, витрати держав на НДДКР, рівень соціально-економічного розвитку країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню фармацевтичного ринку та фармацевтичної промисловості присвячено велику кількість праць вітчизняних та зарубіжних науков-

ців-економістів, фахівців фармацевтичної галузі. Великою інформаційною базою слугують дані міжнародних аналітичних компаній, звіти галузевих міжнародних організацій, фармацевтичних ТНК. Питання функціонування, розвитку фармацевтичного ринку та фармацевтичної промисловості досліджують Богачова Л. Г., Варпаховська І. А., Гасюк Г. В., Доровський О. В., Коротков О. І., Левицька Л. Н., Лін А. А., Мироненко С. М., Мнушко З. Г., Мовсесян А. Г., Мороз Л. І., Памоллі Ф. О., Родіонова І. А., Юданов А. Ю., Федоренко І. В. та ін. Проте більшість праць присвячені вивченню економічних аспектів фармацевтичного ринку, а звіти і дані міжнародних компаній носять переважно фрагментарний характер. В свою чергу це спонукає до подальших наукових, в тому числі й суспільно-географічних досліджень вказаного питання.

Головна мета наукового дослідження полягає у: вивченні сучасного рівня розвитку світового фармацевтичного ринку; з'ясуванні причин та наслідків стрімкого зростання обсягів ринку; дослідженні регіональних трансформацій та тенденцій розвитку світового фармацевтичного ринку.

Виклад основного матеріалу. Сучасний світовий фармацевтичний ринок розвивається в умовах глобалізації, міжнародного поділу праці, жорсткої конкуренції і знаходиться під впливом науково-технічного розвитку багатьох суміжних

гілок науки: хімії, біології, фізики та ін. Крім того, слід наголосити, що фармацевтичний ринок – один з найбільших у світовому ринку товарів і послуг. Так, серед трьох провідних секторів економіки (банки – \$4,436 трлн (16,9 %), нафта і газ – \$3,832 трлн, (14,6 %) третє місце займає фармацевтика (в т.ч. біотехнології) – \$971 млрд (5,4 %) [12]. В останні десятиліття світовий фармацевтичний ринок демонструє стрімке зростання обсягів фармацевтичної продукції (рис. 1). За аналізований період обсяг фармацевтичного ринку зріс майже вдвічі, досягнувши в 2013 році позначки майже 1 трлн доларів. Світова економічна криза 2008 року з усіх секторів світової економіки найменший вплив мала на фармацевтичний. Це пов'язано із соціальною значимістю товарів фармацевтичного ринку, попит на які завжди залишається високим.

Причинами збільшення обсягів виробництва і споживання фармацевтичної продукції є як економічні (нееластичність попиту фармацевтичної продукції, монополізація ринку), так і суспільно-географічні (темпи зростання чисельності населення, статево-вікова структура, рівень народжуваності, смертності, захворюваності, урбанізація, витрати держави на охорону здоров'я, рівень соціально-економічного розвитку країни, рівень розвитку науки та техніки, НДДКР, розвиток інфраструктури, екологічна ситуація тощо).

Простежуючи прогресивну тенденцію збільшення обсягу світового фармацевтичного ринку, можна стверджувати і про подальше його зростання. Так, чисельність населення світу збільшується швидкими темпами. За прогнозами ООН чисельність населення збільшиться з 7,2 млрд осіб в 2014 році до 10,1 млрд в 2100 році (в 2020 році становитиме 7,6 млрд осіб, в 2050 – 9,3 млрд осіб), що, очевидно, підвищить попит на

фармацевтичному ринку. Крім того, вплив таких факторів демографічної ситуації, як збільшення частки у віковій структурі населення розвинених країн осіб похилого віку, подальший розвиток процесів урбанізації; погіршення екологічної ситуації, яке призводить не лише до виникнення нових видів захворювань, а й до появи нових збудників хвороб, від яких ще немає ліків; військові конфлікти і зумовлені ними міграційні процеси; епідемії, спричинені техногенними чи природними надзвичайними ситуаціями обумовлюють необхідність розширення фармацевтичного ринку, як одного з гарантів вирішення вказаних проблем.

Лідерами світового фармацевтичного ринку є, насамперед, високорозвинені держави. Їхня частка від загального обсягу фармацевтичного ринку становить близько 80 %, зокрема на північноамериканський ринок (США і Канада) припадає 41 %, західноєвропейський ринок – 27,4 % і Японію – 16,1 % (рис.2).

Глобальні демографічні, соціальні, економічні зміни трансформують світовий фармацевтичний ринок. Простежується тенденція до зниження частки ринків розвинених держав і зміщення географічного балансу до так званих *pharmering markets* – ринків, що розвиваються (Китай, Бразилія, Індія, Росія, Мексика, Туреччина, Польща, Венесуела, Аргентина, Індонезія, ПАР, Таїланд, Румунія, Єгипет, Україна, Пакистан і В'єтнам). І хоча частина з них не входять до двадцятки фармацевтичних лідерів, проте демонструють стрімкі темпи росту, що, в свою чергу, дає підставу прогнозувати подальші регіональні зміни (табл. 1). Найбільші темпи росту простежуються щодо фармацевтичних ринків Китаю, Бразилії та Індії [3].

Світова фінансова криза мала надзвичайно великий вплив на розвинені країни з високою

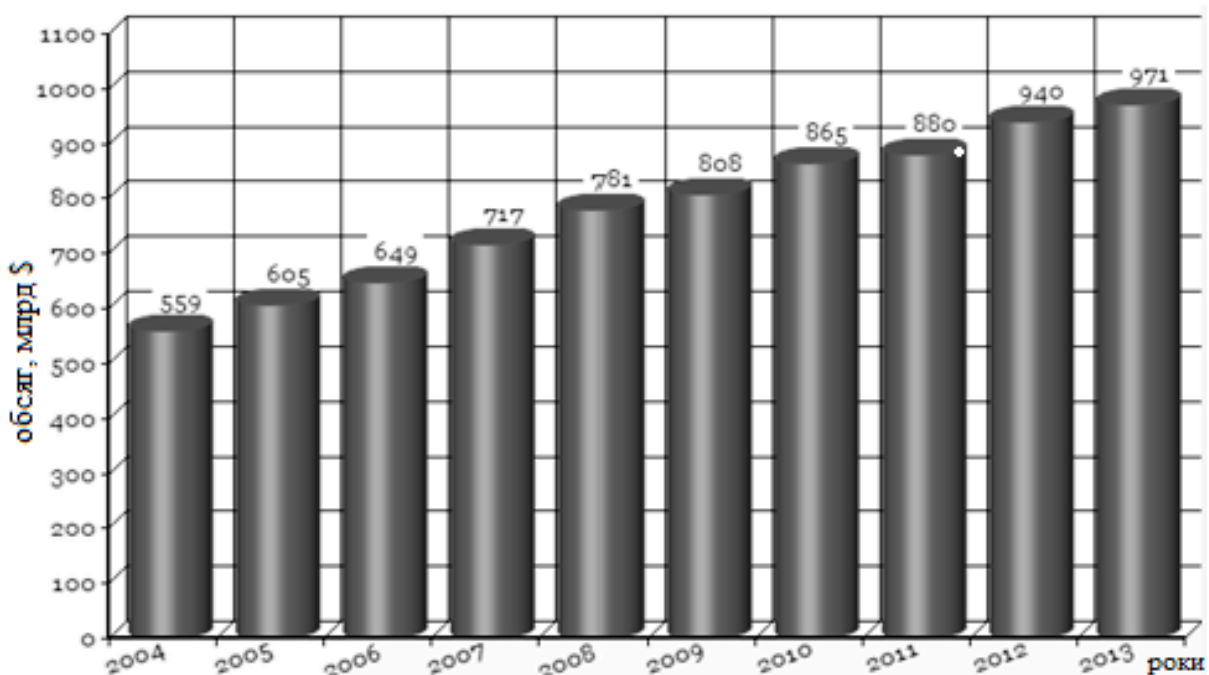

Рис.1. Динаміка обсягу світового фармацевтичного ринку в 2004-2013 рр. (складено за матеріалами [12])

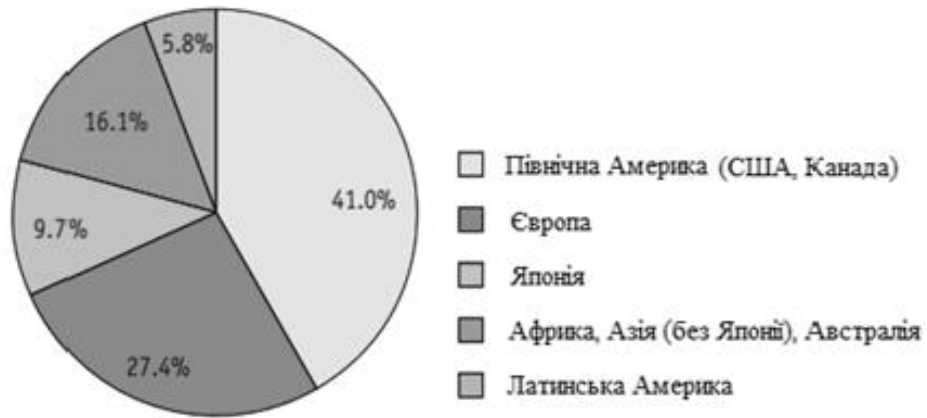

Рис.2. Регіональна структура світового фармацевтичного ринку, 2013 р. (складено за матеріалами [7])

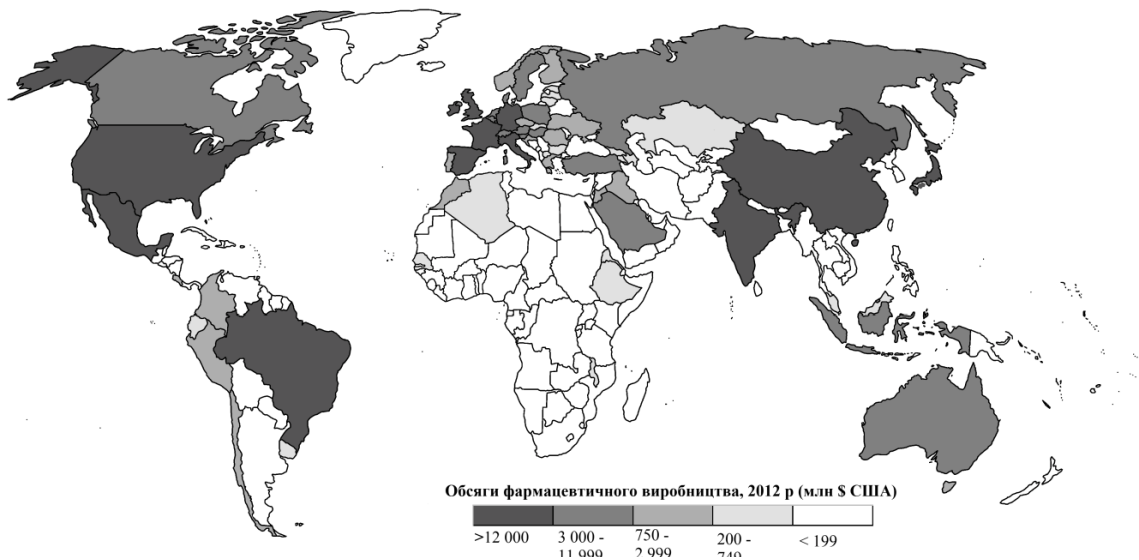

Рис.3. Виробництво фармацевтичної продукції в світі, 2012 р. (складено за матеріалами [10])

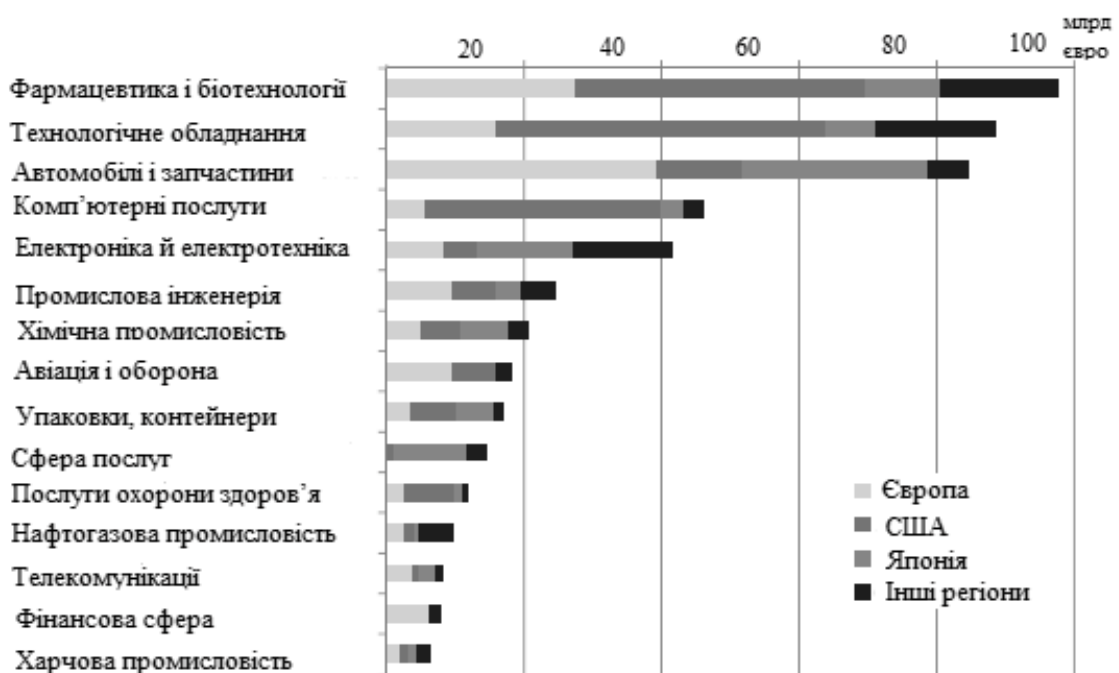

Рис. 4. Структура витрат на НДДКР за окремими сегментами, 2010 р. [6]

Таблиця 1

Динаміка розвитку двадцяти найбільших національних фармацевтичних ринків світу в 2004 – 2014 рр.

	2004	2010	2014
1	США	США	США
2	Японія	Японія	Японія
3	Франція	Німеччина	Китай
4	Німеччина	Франція	Німеччина
5	Великобританія	Китай	Франція
6	Італія	Італія	Бразилія
7	Іспанія	Іспанія	Італія
8	Канада	Великобританія	Іспанія
9	Китай	Канада	Великобританія
10	Мексика	Бразилія	Канада
11	Бразилія	Росія	Індія
12	Австралія	Мексика	Венесуела
13	Південна Корея	Індія	Росія
14	Індія	Туреччина	Південна Корея
15	Нідерланди	Південна Корея	Туреччина
16	Туреччина	Австралія	Греція
17	Бельгія	Греція	Австралія
18	Греція	Венесуела	Польща
19	Росія	Польща	Мексика
20	Польща	Бельгія	Нідерланди

Складено за матеріалами [6]

Таблиця 2

Провідні фармацевтичні ТНК світу, 2014 рік

№ з/п	Назва компанії	Держава
1	«Novartis»	Швейцарія
2	«Pfizer»	США
3	«Sanofi»	Франція
4	«Roche»	Швейцарія
5	«MSD»	США
6	«Johnson&Johnson»	США
7	«Astra Zeneca»	Велика Британія
8	«GlaxoSmithKline»	Велика Британія
9	«Teva»	Ізраїль
10	«Gilead Sciences»	США
11	«Amgen»	США
12	«Eli Lilly»	США
13	«Abbvie»	США
14	«Bayer»	Німеччина
15	«Boehringer Ingelheim »	Німеччина
16	«Novo Nordisk»	Данія
17	«Actavis»	Швейцарія
18	«Takeda»	Японія
19	«Otsuka»	Японія
20	«Mylan»	США

Складено за матеріалами [5; 7].

часткою виробництва сфери послуг, що зумовило значне зменшення споживчих витрат, зокрема і на продукцію фармацевтичної галузі. Відтак можна говорити, що світова фінансова криза дала поштовх до формування нової моделі світового фармацевтичного ринку, яка характеризується зміщенням акценту з розвинених ринків на фармацевтичні ринки країн, що розвиваються і зміною товарної структури (від патентованих лікарських засобів до генеричних, тобто аналогів оригінальних лікарських засобів, термін дії патентів яких вийшов або їх не було взагалі). Збільшення частки зазначених фармацевтичних ринків зумовлено низкою чинників: загальне зростання захворюваності через посилення впливу техногенних факторів і погіршення екологічної ситуації; тенденція «старіння населення» в розвинених країнах; у Китаї, Індії, Росії, країнах Східної Європи, зростання рівня доходів населення призводить до використання більш дорогих і якісних препаратів; збільшення кількості населення в певних регіонах світу та ін.

Залежно від обсягу і темпів приросту, фармацевтичні ринки поділяють на 4 групи:

- розвинені фармацевтичні ринки — США, Канада, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Іспанія, Японія;

- фармацевтичні ринки, що розвиваються, 1 рівня — Китай, Бразилія, Мексика, Туреччина, Індія, південна Корея, Росія (щорічний приріст 9 – 18 %);

- фармацевтичні ринки, що розвиваються, 2 рівня — Еквадор, Перу, Чилі, Колумбія, Пуерто-Рико, Аргентина, Венесуела, В'єтнам, Філіппіни, Індонезія, Таїланд, Пакистан, Алжир, Єгипет, ПАР, Саудівська Аравія, Литва, Болгарія, Чехія, Угорщина, Румунія (щорічний приріст 7 – 10 %); інші [10].

Одним із проявів глобалізації в світовому фармацевтичному ринку є зростання ролі ТНК, створення стратегічних альянсів (злиття) та укладання угод між підприємствами про спільне створення ліків. Злиття, які найбільш серйозно вплинули на фармацевтичний ринок:

- 1) Beckman + Beecham = Smithkline Beecham (Великобританія);

- American Home Products + American Cyanamid = American Home Products (США);

- 2) Glaxo + Wellcome = Glaxo Wellcome (Великобританія);

- 3) Roche + Syntex = Roche (Франція); 2009 Ciba + Sandor = Novartis

- 4) (Швейцарія); Pharmacia (Швейцарія) + Upjohn (США) =

Pharmacia&Upjohn + Pfizer = Pfizer [9].

Оскільки головну роль у функціонуванні на фармацевтичному ринку беруть на себе фармацевтичні корпорації, тому доцільнішим буде вживання саме корпорація-лідер ринку, а не країна-лідер. Місце фармацевтичних ТНК на ринку визначають насамперед витрати на науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки (НДДКР). На сучасному фармацевтичному ринку сформувалась

так звана Big Pharma – група компаній, які відіграють ключову роль на даному етапі розвитку ринку. Провідними лідерами серед фармацевтичних ТНК є: «Novartis» (Швейцарія), «Pfizer», «Johnson & Johnson» «MSD» (США), Roche, Sanofi (Франція) та ін (табл.2).

Варто відзначити, що найвищу динаміку угод злиття спостерігають на фармацевтичних ринках другого типу (ринки, що розвиваються, 1 рівня), а саме на фармацевтичних ринках Індії, Бразилії, Китаю, ПАР та ін.). Так, велика чисельність і темпи приросту населення, значні державні інвестиції в охорону здоров'я населення привертають увагу компаній Big Pharma для створення таких альянсів, з метою розширення сфери свого впливу на зазначених фармацевтичних ринках. Це в свою чергу слугує підґрунтям для зазначених країн до поглиблення їх інтеграції в світове господарство та зміцнення вітчизняного виробничого потенціалу.

Основною причиною об'єднання великих корпорацій у ще більшій структурі є збільшення ними витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, адже фармацевтичний сектор є найбільш наукоємким та інноваційним сектором світової економіки. Так, в галузевій структурі НДДКР домінуючими є фармацевтика і біотехнології, технологічне обладнання, автомобілі і запчастини, а також програмне забезпечення (рис. 4). В розвинених країнах витрати на НДДКР становлять 1,7 – 3,3 % від ВВП, до того ж структура витрат на НДДКР свідчить про провідне місце фармацевтичного сектору економіки.

Зазначений показник підтверджує значний внесок фармацевтичного сектору у світову економіку. Обсяги інвестицій у фармацевтичні дослідження та розробки відрізняються як в країнах, так і за напрямками досліджень, що суттєво впливає на появу нових фармацевтичних товарів на ринку. Найбільшими інвесторами в НДДКР є насамперед розвинені фармацевтичні ринки (фармацевтичні компанії США, Канади, Німеччини, Великобританії, Франції, Італії, Іспанії, Японії), що пояснюється прагненням утримати свої позиції на світовому фармацевтичному ринку.

Висновки і перспективи подальших розробок. Результати дослідження показали, що фармацевтичний ринок демонструє чітку тенденцію збільшення обсягів. В умовах глобалізації світового господарства фармацевтичний ринок зазнає значних регіональних змін, а також трансформується товарна структура ринку. У перспективі розвиток світового фармацевтичного ринку буде визначатися такими тенденціями: подальші вагомні зміни в географічному розподілі і зміцнення нових регіональних полюсів зростання ринку; очікувані зміни в товарній структурі ринку, які проявляться в зменшенні частки патентованих і збільшення частки генеричних лікарських засобів; створення стратегічних альянсів; збільшення обсягів інвестицій в НДДКР.

References:

1. Dorovskoj A. V. Segmenty mirovogo farmacevtičeskogo rynku: tendencii i protivorečĭâ razvitiâ [The segments of the global pharmaceutical market: trends and contradictions of development]. *Biznes Inform* [Business Inform]. Kharkiv, 2014, Vol. 9, pp. 34 – 40. (In Russian).
 2. Evolution du Marché Pharmaceutique Mondial. Access mode: <http://www.pharmaphenix.com/index.php/fr/evolution-du-marche-pharmaceutique-mondial>.
 3. Gasûk G. D., Gromovik B. P., Moroz L. A., Čuhraj N. Ī. *Farmaceutičnij marketing: Navčal'nij posĭbnik* [Pharmaceutical marketing: a textbook]. Lviv, 2000, 320 p. (In Ukrainian).
 4. Gasûk G. D., Gromovik B.P., Levic'ka O. R. *Farmaceutičnij marketing: teoretičnĭ ta prikladnĭ zasadi* [Pharmaceutical marketing: theoretical and applied principles]. Vinnytsia, 2004, 204 p. (In Ukrainian).
 5. Global pharmaceuticals producton 2012. Access mode: <http://www.euromonitor.com/industry-infrastructure-and-environment>.
 6. Major global pharmaceutical companies based on pharma. Access mode: <http://www.statista.com/statistics/281306/major-global-pharmaceutical-companies-based-on-pharma-revenue-2014>.
 7. Mirovoj farmacevtičeskij rynek 2013: «Bystree, vyše, sil'ne» [The world pharmaceutical market in 2013, “Faster, higher, stronger”] Access mode: <http://www.apteka.ua/article/288827>. (In Russian).
 8. Mnuško Z N., Musienko N. M., Čmyhalo N. V. *Meždunarodnyj marketing v farmacii* [International marketing in pharmacy]. Kharkiv, 2006, 344 p. (In Russian).
 9. Paškov V. M. *Globalizaciâ farmacevtičnogo rinku âk zagroza ekonomičnogo suverenitetu Ukraĭni* [Globalization of the pharmaceutical market as a threat to economic sovereignty of Ukraine] Access mode: <http://www.apteka.ua/article/235037>. (In Ukrainian).
 10. Rodionova I. A. *Promyšlennost' mira: territorial'nye sdvigi vo vtoroj polovine XXv.* [World industry: territorial shifts in the second half of the 20th century]. Moscow, 2002, 368 p. (In Russian).
 11. Solodkovs'kij Ū. M. Perspektivi transformaciĭ sučasnoĭ modeli svitovogo farmacevtičnogo rinku [Prospects for transformation of the model modern of world pharmaceutical market]. *Mižnarodna ekonomična politika* [The International Economic Policy]. Kyiv, 2012, Vol. 1-2 (16-17), pp. 133–152. (In Ukrainian).
 12. The Pharmaceutical Industry in Figures. Access mode: <http://www.efpia.eu/uploads/Modules/Mediaroom/figures-2014-final>.
 13. Tišenko A. N., Dorovskoj A. V. *Social'no-ekonomičeskoe značenie i harakternye čerty farmacii* [Socio-economic importance and characteristics of Pharmacy]. *Svitova ekonomika ta mižnarodnĭ vidnosini* [World Economy and International Relations], 2013, Vol. 3, pp. 13–20. (In Russian).
 14. Topčičëv O. G. *Suspil'no-geografičnĭ doslidžennâ. Metodologĭâ, metodi, metodiki: Navčal'nij posĭbnik* [Socio-geographic research. Methodology, methods, techniques: Manual]. Odessa, 2009, 632 p. (in Ukrainian).
-
-